

Svitlana Halasiuk
*Candidate of Economic Sciences,
Associate Professor at the Department of Tourism
and Hotel and Restaurant Business
Odessa National Economic University*

Галасюк С.С.
*к.е.н., доцент, доцент кафедри туристичного
та готельно-ресторанного бізнесу
Одеського національного економічного університету*

DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-295-1-24>

BALNEOLOGICAL TOURISM: ESSENCE, FEATURES AND FACTORS OF DEVELOPMENT

БАЛЬНЕОЛОГІЧНИЙ ТУРИЗМ: СУТНІСТЬ, ОЗНАКИ ТА ЧИННИКИ РОЗВИТКУ

Переважна більшість українських та зарубіжних вчених вважають, що бальнеологічний туризм, заснований на використанні цілющих властивостей природних мінеральних вод, є різновидом лікувально-оздоровчого туризму. Проте дотепер бракує досліджень щодо його визначення та місця в системі туристичної діяльності.

Так, угорські науковці [1] зазначають, що бальнеологічний туризм – це підвид «медичного велнесу» в системі рекреаційно-оздоровчого туризму, підкреслюючи, що санаторно-курортні заклади урізноманітнюють програму перебування клієнтів через надання широкого асортименту послуг з оздоровлювання та відновлювання сил.

Колектив румунських вчених [2] вивчає внутрішню структуру лікувально-оздоровчого туризму, аргументуючи, що його складовими є оздоровчий туризм (спа- і фітнес-туризм, йога, медитація) та лікувальний туризм (короткотривала профілактика, бальнеологічна терапія і медична реабілітація).

А. А. Романова вважає, що бальнеологічний туризм належить до складу лікувально-оздоровчого туризму та є підвидом «велнес- і спа-туризму» (тобто подорожі з метою підтримки здоров'я, краси і довголіття) разом з антивіковими турами, детокс- і б'юті-турами для схуднення, антистресовими програмами (йога- і релакс-турами) [3].

В. В. Баєв наголошує, що бальнеологічний туризм є напрямом, який забезпечує профілактику захворювань, підтримку здорового способу життя, отримання косметичних процедур [4].

Науковці С. І. Архієреєв, В. В. Баранова і К. М. Варава доводять, що бальнеологічний туризм є пріоритетним напрямком розвитку лікувально-оздоровчого туризму України, якому сприяють наявні природні ресурси – мінеральні води, що за складом не поступаються європейським родовищам [5].

Огляд наукових досліджень дозволив сформуванню власну думку щодо визначення місця бальнеологічного туризму в системі туристичної діяльності. Вважаємо, що лікувально-оздоровчий туризм поділяється на такі підвиди:

– лікувальний туризм: медичний (клінічний) та санаторно-курортний (реабілітаційний), до складу якого належить бальнеологічний туризм;

– оздоровчий туризм: велнес-туризм (профілактичний) і спа-туризм (відновлюючий).

Базою для надання послуг медичного туризму є клініки та медичні центри, а для санаторно-курортного – санаторії та профілакторії, зокрема бальнеологічного профілю. Всі підвиди лікувально-оздоровчого туризму, не зважаючи на зроблені акценти щодо їх орієнтації на певні сегменти споживачів, гармонічно поєднуються між собою. Так, наприклад, медичні установи активно впроваджують різноманітні програми оздоровлювання, а санаторно-курортні заклади розширюють власні пропозиції за рахунок додаткових послуг, притаманних велнес- і спа-туризму.

Варто зазначити, що на території України виявлено багато джерел мінеральних вод, на базі яких працюють санаторно-курортні установи. Головним центром бальнеолікування вважається Карпатський регіон (Львівська, Закарпатська, Івано-Франківська і Чернівецька області), де налічується понад 800 джерел і свердловин лікувальних мінеральних вод всіх відомих типів [6]. Спеціалізація бальнеологічних курортів України дозволяє здійснювати профілактику та реабілітацію після захворювань шлунково-кишкового тракту, опорно-рухового апарату, урологічної системи.

Основні лікувальні процедури з використанням мінеральних вод:

– ванни (загальні та місцеві), які чинять сприятливий вплив на вищі регуляторні механізми, зумовлюючи нормалізацію функціонального стану органів та систем, протизапальну та седативну дію;

– душі (струминні, циркулярні, голчасті), терапевтичний вплив яких полягає у масажі окремих частин тіла, поліпшуючи кровотік і обмін речовин у тканинах;

– інгаляції ротової порожнини та зрошення ясен;

– компреси та укутування з ропою, кишкові і гінекологічні зрошення [7];

– купання в басейнах з мінеральною водою.

Таким чином, основними ознаками бальнеологічного туризму є:

– наявність джерел природних мінеральних вод, які подаються з родовищ на бювети та у фізіотерапевтичні відділення санаторіїв для організації внутрішнього та зовнішнього споживання відпочивальниками;

– дислокація санаторно-курортних установ поряд з джерелами мінеральних вод для організації надання комплексу лікувально-оздоровчих процедур;

– значна тривалість перебування туристів у даній місцевості, що пов'язано з регламентом надання лікувально-оздоровчих процедур (21-24 доби або у зменшеному варіанті – 12 діб);

– організація триразового (як мінімум) раціонального харчування за призначеними дієтами;

– висока лояльність відпочивальників до конкретних санаторно-курортних установ (велика кількість повторних повернень);

– індивідуальна основа лікувально-оздоровчих подорожей;

– вік туристів (старша та середня вікові групи, хоча зараз набирає обертів тренд на відвідування бальнеологічних курортів всією родиною, тобто разом з дітьми);

– розгалужена система додаткових послуг та екскурсійні програми.

Отже, сутність бальнеологічного туризму полягає у відвідуванні дестинацій з джерелами природних мінеральних вод та з інфраструктурою, спроможною надавати послуги з вживання мінеральної води і фізіотерапевтичні процедури, які здійснюються під медичним контролем за певним регламентом.

Чинники розвитку бальнеологічного туризму:

– постійний попит на бальнеологічні послуги серед осіб, яким потрібна реабілітація для подолання наслідків хронічних захворювань (за профілем санаторно-курортної установи);

- споживання природної мінеральної води безпосередньо з бювета, що позитивно впливає на стан здоров'я;
- можливість скористатися путівками за зниженою ціною (соціальні путівки);
- побудова в межах курортів приватних готелів і пансіонатів, гості яких мають можливість отримувати лікувально-оздоровчі процедури в санаторіях по курсівках;
- тренд на здоровий спосіб життя серед населення різних вікових груп;
- створення умов для відвідування бальнеологічних санаторіїв сім'ям з дітьми;
- зменшення тривалості відпочинку в санаторіях до 12 діб у зв'язку з переглядом та вдосконаленням лікувально-оздоровчих програм;
- впровадження санаторіями комплексу послуг з біологічного відновлювання організму з широким застосуванням бальнеологічних ресурсів (послуги спа-центрів, косметологічних кабінетів, басейнів з термальною мінеральною водою, сірководневих чанів);
- доступність бальнеологічних послуг в будь-яку пору року, що нівелює негативний вплив сезонності в туристичній дестинації.

Загальні умови, від яких залежить розвиток туризму, зокрема бальнеологічного, стосуються, перш за все, найшвидшої перемоги України у російсько-українській війні, скасування вимог воєнного стану, стабілізації соціально-економічної ситуації, відбудови знищених об'єктів критичної інфраструктури, подолання наслідків пандемії тощо [8].

Але навіть в умовах воєнного стану бальнеологічні санаторії України, що розташовані на територіях, далеких від лінії фронту та активних бойових дій, продовжують працювати в штатному режимі та надавати людям необхідні послуги. Розуміючи, що попит на відвідування бальнеологічних закладів у 2022-2023 роках значно менший, ніж у довоєнні та допандемійні часи, жоден санаторій не зачинився і намагається пропонувати послуги у повному обсязі, шукаючи різні варіанти покращення свого становища та виконуючи найважливішу соціальну місію – надання допомоги в лікуванні, реабілітації та оздоровленні своїм гостям.

Література:

1. Kiss Katalin. Analysis Of Demand For Wellness And Medical Tourism In Hungary. Abstract: *Applied Studies in Agribusiness and Commerce*, AGRIMBA. 2013. Vol. 6 (5). P. 1-6.
2. Stancioiu A.F., Baltescu C.A., Botos A. Botos etc. Aspecte conceptuale privind marketingul turismului balnear din Romania. *Economie teoretica si aplicata*. 2013. Volumul XX. No. 2. P. 124-137. URL: http://store.ectap.ro/articole/835_ro.pdf.
3. Романова А.А. Види туризму та їх класифікація у контексті сучасних тенденцій розвитку туризму. *Економіка і регіон*. 2017. № 4 (65). С. 13-19.
4. Баєв В.В. Економічні передумови розвитку медичного туризму в Україні. *Наукові праці МАУП*. 2014. № 43 (4). С. 163-167.
5. Архієреєв С.І., Баранова В.В., Варава К.М. Розвиток бальнеологічного туризму в Україні. *Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. Серія: Міжнародні відносини. Економіка. Країнознавство. Туризм*. 2019. № 9. С. 153-163. DOI: 10.26565/2310B9513B2019B9B19.
6. Волкова І.І., Лось Ю.О. Розвиток санаторно-курортної діяльності в Карпатському регіоні. *Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. Серія: Міжнародні відносини. Економіка. Країнознавство. Туризм*. 2017. № 6. С. 143-152.
7. Природні лікувальні ресурси: абетка користувача: інформаційно-аналітичний довідник / за заг. ред. К.Д. Бабова, Т.М. Безверхнюк, А.Ю. Кисилевської. Державна установа «Український НДІ медичної реабілітації та курортології МОЗ України». Одеса : Поліграф, 2021. 76 с.
8. Галасюк С.С., Філюк В.В. Аналіз конкурентних позицій бальнеологічних санаторіїв Закарпатської області. *Innovative areas of solving problems of science and practice: Proceedings of the VII International Scientific and Practical Conference*. Oslo, Norway. 2022. P. 683-689. URL: <https://isg-konf.com/innovative-areas-of-solving-problems-of-science-and-practice>.